

Adaptacja do zmian klimatu w Regionalnych Programach Operacyjnych 2014-2020

Marta Majka Wiśniewska

Projekt współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU
WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Adaptacja to proces dostosowania do zaistniałych lub oczekiwanych zmian klimatu i ich skutków, w celu złagodzenia szkód lub wykorzystania potencjalnych korzyści z tych zmian`

Celem działań adaptacyjnych jest zminimalizowanie ryzyka przez zarządzanie nim, a także wykorzystanie szans`

Wprowadzenie

Strategia adaptacji do zmian klimatu UE

poprawa odporności państw członkowskich na aktualne i oczekiwane zmiany klimatu, w tym lepsze przygotowanie do ekstremalnych zjawisk klimatycznych i pogodowych, dzięki któremu ograniczyć będzie można koszty społeczno-ekonomiczne związane z ich skutkami

POLSKA: Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” (SPA2020)

Wprowadzenie

Adaptacja do zmian klimatu wiąże się ze znacznymi nakładami finansowymi, jej zaniechanie jednak w perspektywie nadchodzących lat generować będzie koszty znacznie przewyższające te nakłady

Koszty zaniechania działań adaptacyjnych (straty):

2001-2010: 54 mld zł

2011-2020: 86 mld zł

2021-2030: 120 mld zł

Wprowadzenie

SPA2020 wskazuje, że „ważne jest, aby działania służące ochronie przeciwpowodziowej w pierwszej kolejności wykorzystywały najmniej inwazyjne dla środowiska przyrodniczego rozwiązania, w szczególności nietechniczne metody ochrony przeciwpowodziowej”

Wśród działań adaptacyjnych w zakresie dostosowania sektora gospodarki wodnej do zmian klimatu SPA2020 wymienia: „zwiększanie możliwości retencyjnych i renaturyzację cieków wodnych oraz przywracanie i utrzymanie dobrego stanu wód, ekosystemów wodnych i od wód zależnych”

Wprowadzenie

Aby działania adaptacyjne w Polsce były skuteczne, nie można ograniczać się do poziomu krajowego. Należy wdrożyć uszczegółowione, dostosowane do specyfiki danego obszaru działania na poziomie regionalnym i lokalnym.

Ze względu na znaczne koszty realizacji zadań w tym zakresie, niezbędne jest odpowiednie zaprogramowanie funduszy unijnych w regionalnych programach operacyjnych na lata 2014-2020 (RPO).

Założenia analizy RPO

gospodarka wodna - w zakresie zarządzania ryzykiem wystąpienia zjawisk ekstremalnych (powodzi, suszy), z uwzględnieniem zapisów tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej

w ramach celu tematycznego 5 funduszy UE (CT5): „Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem”

i priorytetu inwestycyjnego 5.2 (PI5.2): „Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami”

Umowa Partnerstwa

„Poprawa bezpieczeństwa powodziowego będzie realizowana poprzez:

- budowę lub modernizację infrastruktury zabezpieczającej przed powodzią i urządzeń wodnych (np. jazów, zastawek, zbiorników i stopni wodnych) – pod warunkiem zapewnienia pełnej zgodności tych inwestycji z wymogami prawa UE,
- rozwój infrastruktury małej retencji, projekty mające na celu zwiększenie naturalnej retencji (np. renaturyzacja przekształconych cieków wodnych, obszarów zalewowych oraz obszarów wodno-błotnych), zapobieganie suszom w szczególności w dorzeczach rzek”

Umowa Partnerstwa

Rozwój form małej retencji (obszar jednego województwa) będzie realizowany na poziomie regionalnym, przy wykorzystaniu środków EFRR

Na poziomie regionalnym mogą być również finansowane przedsięwzięcia dotyczące rozwoju systemów zintegrowanego monitoringu i ostrzegania, prognozowania zagrożeń i reagowania na nie oraz wyposażenia i wzmocnienia służb ratowniczych

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

RPO prezentują duże zróżnicowanie w zakresie działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu

Często planowane kierunki wsparcia i typy przedsięwzięć nie odpowiadają potrzebom poszczególnych województw, zidentyfikowanym w SPA2020

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Zapisy niektórych RPO nie precyzowały typów przedsięwzięć, nie można więc stwierdzić, jakie środki z zakresu adaptacji do zmian klimatu będą wdrażane w ramach RPO

co najmniej połowa RPO

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- wsparcie jednostek ratowniczych
15 RPO, *bez podlaskiego (?)*
- infrastruktura hydrotechniczna (budowa i rozbudowa systemów i urządzeń małej retencji, wałów itp.)
12 RPO, *bez lubelskiego (?), małopolskiego (?), podlaskiego (?), śląskiego*

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- wsparcie systemów monitoringu, prognozowanie zagrożeń, ostrzegania, reagowania i/lub ratownictwa
11 RPO, bez lubelskiego (może w miastach subregionalnych?), mazowieckiego, podlaskiego (?), śląskiego, świętokrzyskiego, ?
- wsparcie systemów prognozowanie zagrożeń / ostrzegania
9 RPO, bez lubelskiego, lubuskiego, mazowieckiego, opolskiego, podlaskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, ?

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- zagospodarowanie wód opadowych na terenach miejskich
7 RPO, *dolnośląskie, lubelskie, podkarpackie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, zachodnio-pomorskie, ?*
- naturalna retencja
5 RPO, *kujawsko-pomorskie, małopolskie, podkarpackie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, ?*

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- poldery i zbiorniki suche
3 RPO, *mazowieckie, opolskie, podkarpackie, ?*
- budowa, rozbudowa, lub modernizacja urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów
2 RPO, *łódzkie, podkarpackie, pomorskie, ?*

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- wsparcie nabycia dodatkowych kompetencji zawiązanych z obsługą systemów i urządzeń zarządzania zagrożeniami
2 RPO, *mazowieckie, opolskie, podkarpackie, ?*
- budowa, rozbudowa, lub modernizacja urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów
2 RPO, *łódzkie, małopolskie, ?*

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Kierunki działań / typy przedsięwzięć:

- budowa indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania

1 RPO, *pomorskie, ?*

- rozbiórka obiektów budowlanych (w tym budowli przeciwpowodziowych), których technologiczna żywotność dobiegła końca bądź zagrażają bezpieczeństwu ekologicznemu lub społecznemu)

1 RPO, *podkarpackie, ?*

Rozwiązania przewidziane w RPO 2014-2020

Poszczególne regiony w dużej mierze ulegają lokalnym zapotrzebowaniom, determinowanym przez dotychczas realizowane projekty w tym zakresie:

ograniczają się do rozwiązań, na które jest popyt i rezygnują z tych bardziej ambitnych, mogących sprostać wyzwaniom związanym z adaptacją do zmian klimatu i łagodzeniem skutków tych zmian

Rekomendacje

- w większości zgłaszane w konsultacjach Umowy Partnerstwa i procesie programowania RPO, w zakresie zarządzania ryzykiem wystąpienia powodzi i suszy, ale i horyzontalnego włączania działań określonych w SPA2020 do wszystkich priorytetów inwestycyjnych RPO
- do uwzględnienia w Szczegółowych Opisach Priorytetów oraz dokumentach definiujących kryteria wyboru projektów

Rekomendacje (1)

WIĘCEJ ADAPTACJI OPARTEJ NA NATURZE

Naturalna retencja (m.in. terenów wodno-błotnych, koryt i dolin rzecznych, jezior i oczek wodnych) to retencja działająca automatycznie, poprawiająca bilans wodny w zlewni, poziom wód gruntowych, korzystna dla przyrody oraz walorów krajobrazowych i rekreacyjnych

Rozwój tego rodzaju retencji, przy wsparciu środków EFRR, poprzez renaturyzację terenów podmokłych, odtwarzanie oczek wodnych i starorzeczy, renaturyzację rzek i ich dolin, a także poprzez zwiększanie rozstawu wałów przeciwpowodziowych, a tym samym zwiększanie przestrzeni dla rozlewania się wód wezbraniowych, przyniesie również dodatkowe korzyści

Rekomendacje (1) cd.

WIĘCEJ ADAPTACJI OPARTEJ NA NATURZE

- Wsparcie dla naturalnej retencji, jako działania dostosowawczego do zmian klimatu, musi znaleźć swoje odzwierciedlenie w szczegółowych opisach priorytetów, ale także w odpowiednim zbiorze kryteriów wyboru projektów,
- Dokumenty uszczegółowiające powinny uwzględniać rozbiórkę obiektów hydrotechnicznych, o nieistotnym znaczeniu dla zarządzania ryzykiem, w tym i tych, których technologiczna żywotność dobiegła końca, zagrażają bezpieczeństwu ekologicznemu lub społecznemu, upośledzają funkcjonowanie ekosystemów. Preferowana powinna być rozbiórka (lub przebudowa) sprzyjająca zwiększaniu naturalnej retencji.

Rekomendacje (2)

ROZWIĄZANIA UKIERUNKOWANE NA PROBLEM

- należy zdecydowanie lepiej niż w perspektywie finansowej 2007-2013 określić kryteria wyboru projektów w zakresie zarządzania ryzykiem powodzi i suszy,
- dla przedsięwzięć hydrotechnicznych kryteria muszą brać pod uwagę pojemność obiektu możliwą do wykorzystania w czasie ekstremalnych wezbrań oraz objętość zmagazynowanej wody możliwą do wykorzystania w okresie suszy

Wyeliminuje to realizację kosztownych przedsięwzięć, które nie mają żadnego znaczenia podczas wezbrań, bo nie posiadają istotnej pojemności powodziowej czy rozwiązań umożliwiających reakcję podczas suszy

Rekomendacje (3)

ADAPTACJA W MIASTACH i DLA KAŻDEGO

Wsparcie zarządzania ryzykiem powodzi i suszy na terenach zurbanizowanych i zamieszkałych poprzez:

- przedsięwzięcia związane z zatrzymywaniem, oczyszczaniem i zagospodarowaniem wód deszczowych, w związku ze wzrostem częstości deszczy nawalnych,
- projekty kompleksowe, umożliwiające wykorzystanie zgromadzonej wody w okresie jej niedoboru (suszy),
- rozwój indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania

Rekomendacje (4)

WZROST KOMPETENCJI I ŚWIADOMOŚCI

Ważnym elementem przedsięwzięć z zakresu adaptacji do zmian klimatu powinno być:

- podnoszenie umiejętności i wiedzy, zarówno osób odpowiedzialnych za zarządzanie ryzykiem oraz funkcjonowanie systemów monitorowania, prognozowania, ostrzegania i reagowania,
- podnoszenie kompetencji mieszkańców regionu w zakresie adaptacji do zmian

Reagowanie na klęski żywiołowe będzie bardziej skuteczne
Postawy mieszkańców i ich wybory mogą przyczyniać się do ograniczania i łagodzenia skutków zjawisk ekstremalnych

Rekomendacje (5)

HORYZONTALNIE

- kryterium dopuszczającym poszczególne przedsięwzięcia do realizacji powinno być dostosowanie ich do prognozowanych zmian klimatu – odporność na nie (climate proofing);,
- kryterium dopuszczającym powinna być również neutralność przyjętych w projekcie rozwiązań - środki EFRR nie mogą być kierowane na dofinansowanie przedsięwzięć zwiększających zagrożenia wynikające ze zmian klimatu (tu: kompensacja adaptacyjna),
- przy inwestycjach infrastrukturalnych poprzez kryteria wyboru preferować należy wszelkie rozwiązania łagodzące skutki zmian (zielone dachy, zbiorniki na deszczówkę, wodoszczędność).

Dziękujemy za uwagę

Projekt współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU
WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

